DE CHARACTERIBUS GENTIUM IN ILLUSTRI ACADEMIA VVITTEBERGENSI SUB PRAESIDIO M...

Gottlieb Wernsdorf, Christian Schildknecht, Valenti Gonzaga

Digitized by Google

Google

J. N. J. A.

Characteris vocem græcam eſſe, & a verbo χαράσσειν vel χαράττειν (quod ſculpere Latinis notat) derivari, neminem Græcæ linguæ peritum fugit, ut adeo non ſit, cur in evolvenda ejus etymologia operoſam induſtriam collocemus. Ac primo quidem Character, nativo vocis uſu, ſignum aliquod ſculptura impreſſum; tum vero generaliori notione, quamcunque notam, quocunque modo, & quibuscunque rebus, inditam injectamque ſignificat. Hinc notas, quibus ſignantur pecudes, characteres appellat *Palladius Lib. II. de Re Ruſt. tit.* 16. Dicendi quoque genera ſententiarum elocutionis, & compoſitionis varietate diverſa, (de quibus brevem quidem, ſed Voſſii Sen.

 judi-

Digitized by Google

judicio, plane aureum libellum Demetrius quidam conſcripſit,) Characteres Rhetoribus appellantur. *Rhet. Inſtit. L. V. c.*4. Etſi nonnunquam hoc ſenſu ſtrictius capiatur, nec dialectos ſolum linguarum, ſed ipſam quoque ſtyli rationem, quam ſibi quisque propriam facit ſcribens, quaque ab aliis dignoſci poteſt, ſignificet. Denique, ut cæteras nunc omittamus ſignificationes, characterum nomine frequenter veniunt virtutum ac vitiorum, ex concomitantibus, ac iis tantum non propriis actibus, tanta cum gravitate factæ deſcriptiones, ut velut ideam quandam virtutis illius, aut vitii ſiſtere videantur. Talem oſtentatoris pecunioſi Autor *Rhet. ad Heren.* Ruſtici ſeveri, frugi, ſuſpicioſi, & blanditias averſantis Terent. *Andr. Act. III. ſc.* 3. paraſiti egregii *Evnuch. Act. II. ſc.* 2. otioſa garrulitate moleſti *Horat. L. I.* 9. exhibent. Nos vero, quemadmodum gentium nomine, non familias, ſed populos, intelligimus; ita pro ratione inſtituti Characteres dicimus varias earundem qualitates, inclinationes, ac mores, ex aeris, ſolique natalis, & aliarum cauſarum influxu natos, quibus illæ, ceu notis quibusdam a natura impreſſis, ab ſe invicem diſtinguuntur.

§. II.

Google

§. II.

Non enim perinde ut omnes æquali naſcendi ſorte gaudent, eandem quoque temperamentorum naturam, eadem ingenia homines ſortiuntur. Magnum hic datur morum pariter & animorum diſcrimen, magna diverſitas. Aliter affectæ ſunt gentes ad Orientem natæ, vel ſub Auſtro calentes, aliter ad Occidentis plagas vel etiam ultimos Septentrionum angulos rejectæ. Diverſa ſunt populorum ingenia, qui Zonas temperatas, quas vocant, incolunt, ab eorum indole & natura, qui vel torridam, vel frigidarum utramque inhabitant. Quanquam ne ſic quidem mores hominum, qui vel una terrarum Orbis parte, vel etiam unius ejusdemque provinciæ finibus continentur, ita conſentiunt invicem & conſpirant, ut pro regionum varietate non differant. Namque id experientia, magiſtra rerum fidiſſima, confirmat, quæ ingens diſcrimen Græcorum a Germanis, Belgarum ab Italis, Æthiopum a Scythis quotidie nobis oſtendit. Nec eſt, quod ita longe abeamus, regionesque ac terras usque adeo procul a ſe diſſitas comparemus, cum unius ejusdemque regni populos multum inclinatione ac genio differre, accurati rerum æſtimatores du-

dum perſpexerint. Namque ſi diverſa ingenia Bavarorum, Svevorum, Francorum, Miſnenſium, Cattorum, Saxonum, reliquorumque per Germaniam longe lateque habitantium populorum expendimus, quis non videt, multum eos differre inter ſe, non ſolum facie, ac habitudine corporis, ſed & virtutibus animi ac vitiis? Gallos ab Hiſpanis ſoli Pyrenæi montes dividunt, indole, inſtitutis ac moribus, (quos eleganti oratione *Grammondus* exprimit *L. I. H. Gall.*) ita ab ſe invicem ſejunctos, ut *Mothius L. I. OO. de contrar. humor.* non inepte dixerit: Gallum melius accuratiusque definiri non poſſe, quam inverſum Hiſpanum. Quin Athenienſes, Spartanos, Bœotios una quondam Græcia finibus ſuis continebat, ſed lingua, ſtudiis, ingenio, moribus diverſiſſimos, ut immane illud inclinationum diſcrimen non parum ad inteſtinos illorum tumultus contuliſſe videatur. Imo illam morum diverſitatem iis quoque ſolennem eſſe videmus, qui vix una eaque ipſa breviuscula leuca ab ſe invicem ſunt ſejuncti. Quod quidem ſi *Huartus Scrut. Ing. c. IV.* fidem ſuperare recte putat, quis non cum Plutarcho miretur, in una Athenienſium urbe, tres aliquando factiones de commutando ſtatu Reip. extitiſſe?

§. III.

Digitized by Google

§. III.

Atque hæc quidem Characterum diverſitas ab ingenti locorum varietate magnam partem dependere videtur. Si quis enim orbem terrarum univerſum, ac gentium, quibus incolitur, diſcrimina perpendat, fateatur neceſſe eſt, ingenia hominum a ſitu ſedeque regionis quodammodo formari, & pro locorum ratione mutari, denique cuilibet regioni proprium quaſi ſpiritum, ſeu indolem ac genium adnatum eſſe.

§. IV.

Enimvero, qui frigidas inhabitant Orbis Zonas, quemadmodum exigui ſunt ac debiles, & a frigoribus perinde aduſti, ut auſtrales a calore; ſic timidi admodum ſunt ac depreſſi, ad bonas æque ac malas actiones inepti ac ſimplices. Corporum vis ac robur eſt in gentibus verſus utrumque Polum, animorum vero ad auſtralem plagam. Qui inter utramque regionem interjacent, & ea loca, quæ propter caloris ac frigoris temperationem, ad vitam beatius ſalubriusque degendam idonea, ſortiuntur, mediocres quoque habent corporis animique dotes, ita ut mediæ regionis populi plus habeant animorum, minus tamen roboris, quam qui ſeptentrionales, ſed corporibus ſint validio-

Digitized by Google

validiores, quam auſtrales, a quibus ingenio quidem, non tamen animorum vi ac fortitudine ſuperantur. *Vid. Bodinus L. V. de Rep. c. I. Claramontius* tamen homines, qui regionem violento æſtu torridam incolunt, ob cutem poroſque contractos, indeque impeditum humoris, inſitique caloris effluxum, non minus animoſos ac fortes eſſe pronuntiat, quam Europæos, quibus hac parte non Afri Zonamque torridam incolentes, ſed Aſiatici homines, exemplo Ariſtotelis, ſint opponendi, idque allato Braſilianorum exemplo, quos Maffejus iræ ac libidinis æque impotentes, ad pugnas & certamina temerarios, & humani ſanguinis avidiſſimos eſſe teſtetur, confirmat, *L. II. de conject. hom. mor. c.* I. §. 3. Quicquid hujus ſit, conſtat inter omnes, quamlibet regionem, quo magis vel ad Auſtrum, vel ad Septentriones inclinat, eo præſtantiores vel animi, vel corporis robore, producere homines. Quod minime ignorant Hiſpani, qui, cum fere omnium Europæ populorum a Septentrionibus longiſſime ſint remoti, prudentiæ laudem ac principatum inter eos ſibi vendicant *Priolo teſte L. IX. c. 6. H. Gall.* idque ingenti ſuo damno Gallos, quoties in fœderum pactorumque conſortia cum Hiſpanis deſcenderint, expertos fuiſſe, *Bodi-*

Digitized by Google

Bodinus queritur l. cit. Gallos vero, uti actionum celeritate,& expeditioribus conſiliis Germanos vincere negari non poteſt; ita virtute corporis, animique & magnitudine & conſtantia cedere illis, res ipſa loquitur. Quanquam vero gentibus, ad Septentriones rejectis, plus roboris & animi, quam acuminis & ingenii ineſſe Bodino largiamur, a tarditate tamen hujus, ad quandam mentis ſtupiditatem, & a magnitudine irarum, ad ſævæ crudelitatis notam concludere ipſi non licuit. In quo, ut mollisſime dicam, ſuo erga Germanam gentem odio aliquid indulſit Idem, quam non ſolum ad Septentrionum populos rejicit (eodem ſc. jure, quo *Cæſar* Galliam ſub Septentrionibus poſitam eſſe dixit *L. I. de B. G.*) ſed & utriusque hujus vitii manifeſte incuſat. Quod ſi Germanos inter illi pro ſtupidis ſunt habendi, qui, repurgata per D. Lutherum religione, deſertis alioquin Romanorum ritibus, ſtatuas nihilominus in templis retinuerunt, quaſi ea, quæ cernunt, pro numine habeant, ſoloque ſenſu, beſtiarum in morem ad id ferantur, quod adeſt; videat, quo pacto Gallos ſuos, Romanorum rituum & εἰκονολατρείας tenacisſimos (ut de cæteris taceam) ab eadem ſtoliditate abſolvat. Grombachii autem ſupplicium,

B quo

Digitized by Google

quo illam de Germanorum crudelitate ſententiam demonſtrari poſſe Bodino viſum eſt, Auguſto Saxoni vere auguſto, cui clementiæ ac bonitatis laudem ne hoſtes quidem ſui denegarunt, haud magis vitio verti poteſt, quam Ravaillaci aut Conchinii Gallorum regibus. Qualitas enim vindictæ ſequitur naturam ſceleris, quod, quia in Grombachio, parricidii, majeſtatis ac perduellionis reo, non ſimplex erat, ſed varium, atrociori quoque ſupplicio luendum fuit. Cæterum ſi crudelitatis exemplis certandum ſit, dubito an ulla alia regio, vel plura, vel etiam atrociora ſuppeditare queat, quam illa ſua ſibi comitate adeo placens Gallia. Mitto Conchinii cædem, in cujus tractando cadavere omnem pene humanitatis ſenſum exuiſſe videtur Pariſienſis populus; vera nobis retulit *Grammondus L. l. H. G.* ſola teſtimonii loco prodeat feralis laniena Sup. Sec. An. 72. quo tempore datis ad Pontificem Rex literis, tridui ſpatiò ſe plus 60000. hominum interfeciſſe gloriatus eſt, facinore indigno nomine Gallico, & quod Sequana non abluat ſuis undis, domeſtici ſcriptoris *Benj. Prioli* judicio. *L. l. c.* 20. Quod ſi illi crudeles cenſendi ſunt, qui homines profanos ac peſtilentes atrocibus pœnis coercent; qua tandem titulorum infamia no-

notandi reges erunt, qui homines innocentiſſimos nulliusque criminis convictos, juncta crudelitati perfidia, plus quam barbara immanitate vexarunt? Vid. *Sleid. L. XXV. Thuanus L. LII. Pereſixius in Vita Henrici IV. &c. Ægid. Strauchius in continuat. Sleid. Epit. Conſt. Alethoph.* Verfolgter *Proteſtant. &c.*

§. V.

Sed, ut illuc revertamur, unde patriæ gentis amor, & defendendæ ejus impoſita quædam neceſſitas nos avocavit: ſi gentes ſecundum IV. Orbis partes conſideremus, Europææ reliquis corporum pariter & animorum laudibus antecellere videntur. Sunt enim ingenio temperato, facie decora, membris compactis, eminenti ſtatura, virtute ſpectata, & in ſubeundis periculis imperterrita. Inde Soldanus Ægypti Rex, ſpectato Francorum robore, (quo nomine Aſiatici & Africani Europæos univerſim appellant teſte *Lanſ. Orat. pro Germ.*) Deorum pene loco habuit, dignos ratus, qui totius terrarum orbis imperio potirentur, *Franckius Chron. Germ. p.* 144. Quod vero de parte Europæ Græcia dixit Cicero *Orat. pro Flacco:* Fama nempe, gloria, doctrina, præclaris artibus, imperii etiam ac bellica laude floruiſſe illam, id quo

minus toti ac univerſæ tribui poſſit, non multa obſtare video. Ab animi certe magnitudine ac ſingulari virtute ſemper laudati fuerunt, quos Europa dedit, homines, & quoties fere vel cum Afris, vel cum Aſiaticis congreſſos & de ſumma rerum dimicaſſe legimus, toties victos ſuperatosque eſſe invenimus. *Darius* ex Aſia in Europam exercitu trajecto *a Scythis*; idem ab *Athenienſibus* in campo *Marathonio*, *Miltiadis*; & ad *Plateas Pauſaniæ* ductu devictus eſt. *Xerxes* Filius ad *Salaminem Themiſtoclis*; *Artaxerxes* in *Hermi* Campis *Ageſilai*; *Darius* denique ultimus ad *Iſſum* & *Arbelam Alex. M.* auſpiciis victus eſt. Eandem fortunam ſubiere *Antiochus M.* & *Carthago* Romanorum virtutem exitio ſuo experti. Vid. *Nepos*, *Juſtinus*, *Curtius*, *Diodorus Siculus* aliique; Itaque Alexander Moloſſus decreto in Romanos bello ſe in Italiam ire quaſi in ἀνδρονῖτιν, propinquum Macedonem iviſſe ad Perſas quaſi in γυναικονῖτιν dicebat ap. *Gell. N. A. L. XVII. c.* 21. Germanorum vero quanta virtus, quantumque robur fuerit, inde patet, quod olim non modo Pannoniis, Bohemis, Polonis ac Danis, ſed ipſis etiam Italis, gentium alias domitoribus, leges præſcripſerint, affirmante Fraxineo Regis Galliæ in Germania legato

ap.

ap. *Sleidanum L. XXIV. p.* 773. quorſum conferri meretur *H. Conring. Præf.* in *Polit. Ariſt.* Id tamen hoc loco prætereundum non eſt, quod, etſi tantum non omnes Europæ populi ſua quadam indole & natura ad militiam duci videantur, eandem tamen pugnandi rationem non omnes ſuſtineant. Germani enim ac Helvetii pugna ſtataria prævalent: Galli viciſſim velitationibus & equeſtri. Jam olim in bello Africano equites minus XXX. Galli, quod incredibile dictu, Maurorum equitum, alioquin in eo militiæ genere excellentium, IIM in fugam totum conjecerunt, teſte *Hirtio de B. Afric.* Unde Fuentius Comes, Hiſpanorum Dux in Belgio, ſummam inde gloriam ſibi vindicavit, quod Anno 95. ſup. ſec. prope ſolus cunctis formidabilem equitatum Gallicum deviciſſet, annotante Botereo *L. II. Comment. Gall. p.* 71. Neque vero ſolum virtute reliquos terrarum populos ſuperant Europæi, ſed mentis etiam acumine ac inveniendi felicitate haudquaquam cedunt. Athenas communem Eloquentiæ patriam *Juſtinus L. V.* 9. & doctrinarum omnium inventrices Tullius ſalutat *L. I. de Orat.* inque illam gloriæ partem univerſam Græcorum gentem venire patitur *Orat. pro Flacco.* Quas artes a Græ-

Digitized by Google

cis acceptas, ac velut per coloniam ad ſe traductas, Romani primo, mox reliquæ per Europam diffuſæ gentes inſigni ſtudio coluerunt, nec minorem ſuam, in augendis acceptis, quam illorum, in tradendis novis, felicitatem ingenii eſſe prodiderunt. Priſtinam vero Germanorum ruditatem, quam notat *Tacitus*, neglectæ diſciplinæ, non indolis fuiſſe vitium, præter literarum felicem culturam ac inſtaurationem typographiæ, pulveris pyrii, aliarumque machinarum pulcherrima inventio ſatis evidenter oſtendit. *Vid. J. C. Scalig. de Subtil. Ex. XCIX.* Aſiatici autem homines, quemadmodum uberi fœcundoque ſolo plerique naſcuntur; ita otio & luxuria fere diffluunt, quietiori vitæ ac contemplationum ſtudio intenti: Nec Afri tam rerum geſtarum gloria vel ingenio, quam perfidia & collectis vitiorum ſortibus celebrantur. *Conf. omnino Salvianus L. VII. de Gubernat. Dei*, peſſimos Afrorum mores graviter perſecutus.

§. VI.

Atque hi quidem communiores, magisque per orbem diffuſi ſunt characteres: inſtituti nunc ratio poſtularet, ut moribus cuique genti propriis in ſcenam quaſi productis, quid a quaque vel timen-

mendum vel expectandum ſit, poneremus. Sed quoniam iſtud a viris eruditiſſimis *Claramontio* inprimis *l. cit. L. II. Barclajo in Icon. anim. Neuhuſio Theat. Ing. hum. capp.* 12. 13. 14. prolixa & eleganti opera præſtitum eſſe ſcimus, in recenſendis illorum judiciis nobis nunc diſertis eſſe non licet. Ne tamen omnino hanc partem neglexiſſe videamur, celeberrimi *Viri Joach. Camerarii* verbis, in *Arithmologia* ſua ſingulas ſingularum gentium mores nervoſa brevitate complexi, velut in compendio exhibebimus: Germani, *inquit*, bellatores, ſimplices, benefici ſunt. Ex his autem Francica natio ſimplicior, & magis ruſtica, ac vehemens habetur. Bavarica ſumptuoſa, conviviis operam dans, procax. Svevica levis, loquax, glorioſa. Miſnenſis, magnifica, locuples, ſpecioſa. Thuringica diffidens, attenta ad parva quoque, contentioſa. Saxones diſſimulatores, verſuti, contumaces. Accolæ Rheni ſup. frugi, aperti, hoſpitales. Helvetica conjurata, aſpera, armentaria. Belgica equeſtris, delicata, tenera. Itali ſuperbi, cupidi vindictæ, ingenioſi. Hiſpani deſpectores, conſulti, rapaces. Galli præditi elegantibus corporibus, intemperantes, temerarii. Cimbri magni, ſeditioſi, horribiles. Britanni turbulenti, negotiatores, laborioſi. Sarmatæ

matæ edaces, ſuperbi, furaces. Bohemi inhumani, novarum rerum ſtudioſi, ad agendas prædas idonei. Illyrici ſive Vandali mobiles, maligni, tumultuatores. Pannones aſperi victus, cum ſolo aureo ſuperſtitioſi. Græca natio, qualis nunc eſt miſera. *Hactenus Camerarius.* Cujus præclaro judicio ſi quid deeſt, ex diligenti hiſtoriarum lectione facili poterit ſuppleri negotio. Namque ut *Claramontius* non inepte animadvertit *L. II.* §. 3. mores nationum ex obſervationibus deprehendere ſatius eſt, quam ex combinatione cauſarum. Quanquam autem nimis audacter *Brochmandus* ſcribat: experientia ipſa comprobari, non alia hodie eſſe ingenia, aut mores, populorum terras cujusque ſuas habitantium, & aliunde advectorum, quam olim in iisdem terris eorum, de quibus veteres ſcriptores nobis teſtatum reliquerint *Spec. Hiſt. c.* 1. *p.* 39; vetuſtos tamen mores hodiernis maximam partem reſpondere, negari omnino nequit. Enimvero (ut huic ſententiæ vel unius populi exemplo fidem faciamus:) Gallicam nationem ut iræ impotentem, natam in vanos tumultus, ad tædium laboris longæque viæ ſuſtinendum mollem, & cui omnis in impetu vis ſit, *Cæſar, Livius, Florus* aliique deſcribunt. Quos ſi quis cum ho-

hodiernis Gallorum moribus, quos *Cominæus, Thuanus, Botereus, Grammondus, Firmianus, Priolus* domeſtici ſcriptores, paſſim exponunt, contulerit, næ is ne latum quidem ungvem a majorum ſuorum ſtudiis recesſiſſe fatebitur. Neque vero hic levitatis vitium, quod veteres æque ac recentiores in illa gente notant, in gratiam *Bodini* excipiendum, vel in virtute ponendum eſt. Namque ut omittam, quod Gallos eodem ſenſu, quo Cicero Græcos, perfidiæ convictos, hoc titulo inſignivit, leves appellari poſſe largitur, hiſtoriarum quoque monumenta, non ſubditorum modo, (de quibus decem millia crimen falſi Anno ſexcenteſimo ineunte confeſſos fuiſſe compertum eſt,) ſed ipſorum quoque Regum continuatam pene perfidiam ac levitatem exponunt. Ut adeo ſæpius in mentem veniat mirari, quid cauſæ fuerit *J. C. Scaligero*, ſummi alias judicii Viro; ut Gallos omnium gentium atque nationum fide maxime integra & conſtanti eſſe aſſereret *l. cit. Ex.* 167. *Bodinum* vero nimia potius gentis ſuæ admiratione, quam ſtudio veritatis in eam ſententiam deductum, eoque nomine *Lanſio Orat. c. Gall.* & τῷ θαυμασίῳ *Thomaſio Præſ. Acad. Diſp. LVI.* jure meritoque notatum fuiſſe exiſtimamus.

C §. VII.

§. VII.

Sed miſſo declinationum orbis, ac regnorum diſcrimine, ad qualitates terræ, ſolique natalis conditionem animos applicemus, quorum conſiderationem, præ ratione climatum, & naturaliorem & conſtantiorem eſſe affirmat *Claramont. l. c.* Non enim, inquit *Cic. pro L. Agr.* ingenerantur hominibus mores tam a ſtirpe generis & ſeminis, quam ex his rebus, quæ ab ipſa natura loci & vitæ conſvetudine ſuppeditantur, quibus alimur & vivimus. Quo pacto *Q. Curtius* de Indis loquens ſcribit, quod ingenia hominum, ſicut ubique, ſic apud illos quoque locorum ſitus formet. L. VIII. Soli enim natalis aſperitas tellurisque durities animos quoque aſperos, durosque ac intractabiles producit. Montana loca dant homines corporibus validis, membrisque compactis, virosque armis tractandis idoneos, ac tantum non a natura ad militiam factos. Viarum enim & natalis ſoli difficultatibus, inde ab incunabulis aſveti, ubi adoleverunt, nulla itinerum tædia fugiunt, perpetuisque laboribus obducto quaſi callo, ab ipſis militiæ vires ſumunt animosque moleſtiis. Hinc etſi Germana gens quodam naturæ beneficio ad pugnam

gnam ſtatariam apta eſſe videatur, tanto tamen hos Helvetii ac Rhæti fortitudine antecedunt, quanto virtute ſua Germani ſuperant alias nationes. Quin Abeſſini quoque montana incolentes, robore corporis, quod ſane mireris, inſigni, viri æque ac mulieres, pollent, & laborum patientiſſimi in tranſeundis rupibus non facile laſſantur. *Ludolf. in H. Æthiop. c. XIV.* Fertilitas vero ſoli, terræque bonitas incolas dat utplurimum effœminatos ac molles, deſides etiam, inque omnem luxuriem ſolutos. Non enim quæ terra vinum reliquosque fructus generoſos producit, eadem & homines. Africæ portio Mauritania, vix quicquam illuſtre ſortita, ſolo, quam viris, melior eſt *ap. P. Melam L. I. c. 5. de S. O.* Aſia tam opima eſt atque fertilis, ut & ubertate agrorum, & varietate fructuum, & magnitudine paſtionis, & multitudine earum rerum, quæ exportantur, facile omnibus terris antecellat. *Cic. Orat. pro Lig.* Sed tota illa regio inaniora parit ingenia *narrante Livio L. XLV.* quæque fertilis & opima Tullio dicitur, eadem imbellis Mithridati appellatur apud *Juſtinum L. XXXVIII. c. 4.* Fertilitatem enim illam tanta ſecuta eſt animorum corruptio atque

Digitized by Google

luxuries, ut Aſiatica mollities abiret in proverbium, ac ſpeciatim apud Perſas ſumma laus eſſet fortiter venari luxurioſe vivere *Nep. in Alcib.* Quod tamen, quomodo cum Mart. Delrione, qui *Disquiſit. Mag. XXV.* Perſas ſumma victus parcitate uti, eandemque propter nec tuſſire nec emungi, ex Xenophontis Pædia memorat, conciliare posſim, non video. Quicquid hujus ſit, copiam frugum luxuries, luxuriem animorum corporumque mollities, excipit, cujus deinde vitio depreſſi homines, (quod de *Chinenſibus affirmat Neuhuſ. c. XIV. l. c.*) beatæ pacis ſtudioſi ad militiam nec animos habent nec vires. Quanquam Perſarum Medorumque fortitudinem, ſi quæ fuit, a voluptatum deliciarumque ſtudio, & Reip. Athenienſis florem ab ejusdem luxu & laſcivia repetere audeat *Athenæus L. XII. Deipnoſoph.* Quod quidem hoc magis a veritate recedit, quo manifeſtius eſt, ubertatem fructuum cœlique indulgentiam, fortisſimos ſæpe viros in effœminatos ac molles convertiſſe. Hannibal certe, tot tantarumque gentium victor, ubi cum exercitu Campaniæ plagam, non ſolum Italia, ſed toto terrarum orbe (*Flori* judicio *L. I. c.* 16.) pulcherrimam, veniſſet, po-

poſitis ad Capuam caſtris, luxu atque otio victus eſt. Eleganter hac de re, more ſuo, *Tullius* diſſerit *pro* L. *Agr.* Ligures, inquit, montani, duri atque agreſtes: docuit ager ipſe, nihil ferendo, niſi multa cultura, & multo labore quæſitum. Campani ſuperbi bonitate agrorum, & fructuum multitudine, urbis ſalubritate, deſcriptionum pulcritudine. Ex hac copia atque rerum omnium affluentia primum illa nata ſunt: Arrogantia, quæ a majoribus noſtris alterum Capuæ conſulem poſtulavit. Deinde ea luxuries, quæ ipſum etiam Hannibalem, armis tum invictum, voluptate vicit. Scilicet, ubi voluptatum non deſunt adminicula, frugalitati locus relictus eſſe nequit, ingenito mortalibus vitio, ut, cum luxurioſe vivere poſſunt, temperantes eſſe nolint. Sterilitas contra terrae non homines modo frugalitatem virtutemque docet, ſed animos quoque excitat ad excolendas artes & literas, ut ſæpe ex paupertate ſoli ſuas ingenia divitias traxiſſe videantur. Namque id ſine controverſia verum eſt, *inquit Huartus Scrut. Ing. p.* 431. non modo in bona Philoſophia naturali, ſed & in experientia, quod regiones macilentæ ac ſteriles, haud fructiferæ, aut

frugibus abundantes, producant homines inſigniter ingenioſos atque ſubtiles. In Græcia ad nauſeam usque prædicant Hiſtoriographi, quod ea ſit regio generandis hominibus inſigni habilitate inſtructis velut apta nata; ac ſpeciatim refert Galenus, quod Athenis hominem ſtupidum naſci pro prodigio ſit, cum tamen interim conſtet, Athenienſe ſolum totius Græciæ miſerrimum ſteriliſſimumque fuiſſe. *Hactenus Huartus.* Sed quid longinqua exempla arcere opus eſt, cum in ipſa patria ejusmodi offendamus? Arenoſo ſterilique ſolo Norimbergam ſitam eſſe, quis adeo terrarum hoſpes eſt, qui ignoret? Aſt, quoniam ſterilitatem terræ induſtria civium virtusque ſupplet, excellentiſſimos in omni genere artifices peperit, ut fere, quod aliis ingenium in capite reſidet, his totum in manibus poſitum eſſe videatur. In udo autem ac paludoſo patriæ ſolo, ut corpora hominum fluxa & ampla ſunt; ſic animos gerunt obtuſos, & inertia deſidiaque torpentes. Quapropter Belgas, terram lacubus, æſtuariisque inciſam habitantes, candida quidem, ſed veluti cœli vitio depreſſa ingenia habere *Barclajus* commemorat l. c. Gentes Inſularum incolæ, feroces quo-

quodammodo ſunt, & ad ſeditiones turbasque pronæ, ſtrictiorisque dominii præ reliquis impatientes. Alias omnes inſulanos malos eſſe per proverbium dicitur: neque id de plerisque verum eſſe inficiabitur temere, qui quidem hiſtoriarum monumenta accuratius contulerit. Cretenſes mendaciis & ignavia: Corſi ſceleribus & perfidia: Siculi ſeditionibus ac turbis infames ſunt. Britannorum neminem eſſe bonum ſuo jam tempore *Auſonius* memorat *Epigr.* CVII. In quo tamen artis, quam profitebatur, privilegio, liberiori ſermone uſus eſt, ſuos intra limites coercendo. Nam ſi Bodino, qui expertum ſe loqui ſcribit, credendum eſt, hodie diuturna pace ſic colunt humanitatem Angli, ut nihil urbanius aut mitius fieri poſſit. Neſcio tamen, an huic reſpondeat libertatis violenta, & ſæpe cum injuria Regum ſuorum conjuncta propugnatio, ob quam Anglos alicujus in reges ſuos ſævitiæ non immerito accuſare videtur Maria Scotica *ap. Cambdenum P.* III. *Hiſt. Eliſ.* Quod reſtat, maritimæ gentes feroces plerumque ſunt & ad res ſuas attentæ, indeque periculorum atque imperii moroſi contemptores, fraudulenti etiam

etiam & mendaces, non genere tamen, ſed natura loci, quod multis mercatorum ſermonibus ad ſtudium fallendi ſtudio quæſtus vocari ſolent. Conf. *Cic. pro L. Agrar.* & *Salvianus l. cit.*

§. VIII.

Sed & cœli, aeriſque conditio, ſiderumque vis ac influxus, magnum ad impellendos hominum animos, formandoſque mores momentum affert. Qui mitiori cœlo gaudent, mitiores ſunt iis, qui horrido ac pluvioſo utuntur.

Quicquid ad Eoos tractum mundique tenorem
Labitur, emollit mores clementia cœli. *Lucan. L. I.*

Cujus rei memorabile exemplum in Abeſſinis videre eſt, qui, ut *Telleſius L. I. c.* 15. & ex eo *Ludolfus c. XIV. H. Æthiop.* memorat, facile remittunt injurias, rixas non facile concitant, concitatas colaphis & verberibus finiunt, gladio judice rariſſime tranſigunt, æquitati & juſtitiæ naturaliter dediti. Aſt

Omnis in Arctois populus quicunque pruinis
Naſcitur, indomitus bellis & mortis amator.

Ex

Ex qua ego animorum diſparitate ortum crediderim, quod & Oriens longo ante Septentrionum & Occidentis imperii tempora dominos regesque aſſumpſit, & praeter adſtrictius imperium aliud ferre non poteſt: Helvetii autem, Belgæ, & omnes in univerſum Europæ gentes, (ſi a Gallis diſceſſeris:) dominationem peroſæ, aut nullo, vel leni admodum imperio tractari cupiunt. Porro quæ in formandis hominum moribus aeris vires ſint, *Cicero explicat L. I. de Nat. Deor.* Licet, inquit, videre acutiora ingenia eorum, qui terras incolunt eas, quibus aer ſit purus ac tenuis, quam illorum, qui craſſo utuntur coelo. Quo ipſo Bœotiorum forſan gentem reſpexit, cujus ruditatis cauſa in aeris craſſitudinem *ab Horat. L. II. Ep. I.* (ut de aliis taceam) manifeſte rejicitur. At homines in montibus Miſnenſium metalliferis verſantes, præ reliquis ingenii felicitate & acumine pollere dicit *Albinus Comment. Miſn. p.* 610. idque inſpectantibus tot ſtupendas metalla & mineralia tractandi machinas res ipſa confirmat. Neque tamen hujus propiorem dari cauſam poſſe crediderim, quam aerem, qui in montanis puriſſimus ſubtiliſſimusque hauritur. Si quis tamen locorum iſtorum

D ſte-

ſterilitate ingenii vires provocari exiſtimare malit, moroſe non repugnavero. *Conf. Claramont. L. c. L. II. c. 3.* §. 4. Illud ſaltem hoc loco prætereundum non eſt, quod inſanam potandi libidinem, quam non modo in Germanis, ſed omnibus etiam verſus Septentriones populis notari paſſim videas, ab acre frigido & ſicco pariter oriri cum Bodino plerique putent, quanquam hic in accurata ejus demonſtratione non omnino conſtare ſibi videatur. Quantum ad planetas, in concitanda flavabile Martem; in melancholia Saturnum; in pituita Lunam, in ſangvine Solem ac Jovem efficaciter ſe exercere creditur. *Vid. Bodinus & Neub. ll. cit.*

§. IX.

Illud autem forſan non præter rem fuerit adduxiſſe, quo pacto mores ac inclinationes animorum dictionis ſermoniſque ratio in gentibus non raro imitetur. Multum ſane intereſt Davusne loquatur an herus, Colchus an Aſſyrius, Thebis nutritus an Argis. Nam qui magnifice vivunt ac ſplendide, iidem eleganter ornateque dicunt, quique auſteris ſunt moribus atque aſperis, horrido etiam dicendi genere utuntur. Telluris in Aſia uber-

ubertatem ſecuta verborum copia, tumidumque ac inflatum dicendi genus eſt, quod ipſi Rhodiorum legati in ſua ad S. P. Q. R. oratione negare non potuerunt *ap. Liv. L. XLV.* Athenienſes quondam non ſplendore ſolum ac dignitate vitæ, omnes Græciæ populos, ſed dicendi etiam peritia ſuperabant. Hinc ſuum a Græci ſermonis elegantia commendaturus Pomponium Nepos, ita eum Græce locutum fuiſſe refert, ut Athenis natus videretur. *In Vita* ejus. Bœotiorum autem populus, uti poſthabita mentis ingeniique cultura gloriam omnem in robore corporis ac firmitate membrorum collocabat, ſic dicere neſcius vix diſertos dare viros poterat, nedum eloquentes. *Conf. Nep. in vita Epam. & Pelop.* Lacædemonii vero, quam in cultu & victu parſimoniam amabant, eadem utebantur loquentes, in ſermonibus rotundi ac breves, multaque ſenſa paucis exponere & complecti verbis gaudentes. Atque, ut priſcis illis recentiora jungamus, de Miſnicæ gentis nitore ac elegantia in vita moribus ac inſtitutis conſtat inter omnes, ac ita quidem conſtat, ut vulgato illi proverbio Meißner / Gleißner / anſam cauſamque præbuerit *teſte Albino l. c.* Hanc

D 2 vero

Digitized by Google

vero dignitatem vitæ ac decus haud minor ſequitur vernaculi ſermonis cultura, quem tanta commoditate faciunt Miſnici, ut regula velut reliquarum per Germaniam, habeatur ipſorum dialectus, digna ſane, quæ principatum obtineat inter omnes, viriſque ſummis ac eruditis unice æſtimetur.

X.

Obſervetur autem ultimo, ea quæ hactenus de characteribus gentium dicta fuerunt, ad ſingulas earum perſonas temere pertrahenda non eſſe. Invenias in populis fortiſſimis ac bellicoſisſimis vecordes multos ac timidos: in gentibus immanitate barbaris humanos quoſpiam ac prudentes: in natione ſtupiditatis nota infami, acuti ſæpe ingenii homines ac ſubtilis. Neque enim hæc univerſalis eſt regula, *inquit Huartus l. c.* omnes, qui in Græcia naſcuntur, neceſſario & recte temperatos & ſapientes eſſe, ac contra reliquos extra Græciam univerſos & intemperatos & ſtupidos naſci. De Anacharſi enim ex Scythia oriundo refert ipſe Galenus (in Orat. ſvaſoria) eum, licet barbarus fuerit, tamen admirabili inter Græcos ingenio polluiſſe. Cum quo cum rixaretur aliquando alius quiſpiam Philoſophus, Athenis na-

tus

Digitized by Google

tus, eique diceret: redi in barbariem tuam, reſpondit ei Anacharſis: Patria mihi dedecori eſt, tu vero patriæ. Singulis enim mortalibus præter patriæ ſuæ indolem proprium aliquid natura conceſſit, quod, uti ex peculiaribus cauſis oritur, ſic niſi ex earum collatione demonſtrari non poteſt. *Conf. Neuh. & Barclaj. ll. cit.*

XI.

Denique præteriri non debet, expoſitos hactenus diverſarum gentium characteres & notas, minime eſſe perpetuas aut æternas, ſed mutationibus ſuis, perinde ut humana omnia, ſubjectas. Quemadmodum enim omnia fere ſecula genium habent, qui unius ejusdemque gentis homines in certa ſtudia ſolet inflectere, ut nunc præcipue arma tractent, mox literis faveant, nunc humanitate excellant, mox velut in barbariem naſcantur; ſic naturales illas animorum inclinationes repetitis gentium migrationibus, deductionibus coloniarum, expeditionibus bellicis, atque exinde non raro natis populorum commiſtionibus, nationum item commerciis, & mutata victus ratione, inſignes ſubiiſſe mutationes, docuit nos *Excellentiſſimus noſter Rœrenſee in Prælect. publ. Prud. Rector.*

Ac hominum quidem migrationibus olim in alias atque alias regiones progreſſorum mentes animosque mutatos fuiſſe quis miretur, cum plantas mutato cœlo genium quoque mutare ſuum quotidie videamus? Poma Perſica apud *Columellam L. X. de R. R.* quæ barbara Perſis.

Miſerat ut fama eſt patriis armata venenis
Ambroſius (in Italia) præbent ſuccos oblita nocendi.

Ac Gallos quidem, qui Aſiam incolebant, quanquam cum reliquis in Europa relictis originem & virtutem eandem habuerint, longiori tamen, ac difficili verſus Aſiam e patria itinere, & cœli calidioris natura majorem quandam ſagacitatem prudentiamque contraxiſſe, *Juſtinus L. XXXVIII.* mox autem copia rerum omnium ſaginatos uberrimo agro, mitisſimo cœlo, clementibus accolarum ingeniis, omnem illam, cum qua venerant, feritatem depoſuiſſe *Livius L. XXXVIII.* commemorat. Porro frequenti cum exteris commercio peregrini mores cum peregrinis mercibus ſæpenumero invehuntur. Neque enim facile fieri poteſt, ubi gentes ac nationes miſcentur invicem ac converſantur, quin, quod de Ubiis *Cæſar* ſcribit *L. IV.*

de

de B. G. alter ex alterius conſvetudine ac uſu ſenſim paulatimque aliquid trahat, ſuumque faciat, & ad poſteros transmittat. Leonidas Cleomenis Spartani filius longa cum Scythis conſvetudine barbaram potandi libidinem imbibit, eandemque a vicinis Saxonibus Bohemos didiciſſe *Dubravius* aſſerit *L. I. Hiſt. Bohem.* Macedones Perſarum, inter quos verſabantur, luxuriem & libidines: Romani Aſiaticorum, quos devicerant, ignaviam didicerunt. Victus autem ratio in commutandis hominum animis quantum poſſit, ne Nervii quidem olim aut Svevi, barbaræ alioqui gentes, ignorarunt, qui mercatores omni ad ſe aditu prohibebant, nihil vini, reliquarumque rerum ad luxuriem pertinentium invehi patiebantur, quod his rebus relangveſcere animos eorumque remitti virtutem exiſtimabant *Cæſar L. II. & IV. de B. G.* A quorum inſtitutis cum longe hodie receſſerit natio Germanorum, quid mirum, ſi *Priolus L. II. H. Gall.* inclinationem quandam in ejus opibus, robore, ac fere animis, factam fuiſſe, ſummo ipſius dedecore affirmat? Nec illi forſan ineptiunt, qui creſcente noſtrorum luxurie corporum decreviſſe robur, & cum peregrinis acutisſimisque aromatibus, Germaniæ quondam

dam ignotis, peregrinas ardentes febres, & acutisſima morborum genera invecta fuiſſe opinantur. *Vid. Herm. Conring. de cauſis mut. habitus corp. German.* Quo minus diſciplinæ ac educationis ratio in hominibus eſt omittenda, quæ, prout vel neglecta fuit vel adhibita, eos vel meliores vel deteriores relinquit. Excitatisſima enim & acutisſima quondam Græcorum ingenia hebeſcunt nunc ſenſim, non ſitus mutati vitio, ſed inopia culturæ, inquit *Huartus.* Septentrionum vero populi immites quondam, ac barbari, depoſita feritate, miteſcere coeperunt, ubi Germanorum reges, non ſecus, ac olim Romanorum Impp. Hiſpanos, (*ap. Juſtinum L. XLIV.*) perdomito orbe, victricia ad illos arma tranſtulerunt, eosque religione ac legibus ad cultiorem vitæ uſum & conſvetudinem traduxerunt. conf. celeberr. Dn. *Schurtzfl. Diſput. de rebus Pruſſ. & Pomer.* Nemo itaque de connata ad virtutem aptitudine deſperet, aut naturam quippiam ad inveniendam laudem negaſſe ſibi arbitretur. Quod ſi patriæ, aeris cœlique ac ſiderum malignitate aliquid adhæret ingenio, quod emendationem mereatur, diligenti cultura ſupplendum eſt, videndumque, ut cum Socrate (*ap. Cic. III. Tuſc.*) connata nobis vitia virtute ac induſtria corrigamus.

(o)

Digitized by Google